

Milovanému bratru Gervasiovi bratr Guigo: Raduj se v Pánu.

Cítím bratře, že tě musím milovat, protože tys mě začal milovat první; a musím ti odepsat, protože svým dopisem ty první jsi mě vyzval ke psaní. Rozhodl jsem se tedy, že ti předložím některé myšlenky o duchovní činnosti mnichů, abys ty, který lépe než já ze zkušenosti znáš to, o čem pojednávám, moje úvahy posoudil a opravil. A právě tyto počátky naší práce nejprve nabízím tobě, abys sklídl první plody nově rostlinky, kterou jsi z otroctví faraóna a z milované samoty chvályhodnou loupeží uchvátil, umístils ji do sešikovaného vojska pod praporci a větev dovedně odříznutou od plané olivy moudřejší narouboval na olivovník ušlechtilý.

List
pana Guiga z Kartouzy
bratru Gervasiovi
o rozjímavém životě

KAPITOLA I.

O čtyřech stupních:

ČETBA, ROZJÍMÁNÍ, MODLITBA A NAZÍRÁNÍ

Jednoho dne, když tělo bylo zaměstnáno prací rukou, začal jsem uvažovat o duchovní činnosti člověka. A náhle se mi v duchu vybavily čtyři duchovní stupně, totiž četba, rozjímání (meditace), modlitba a nazírání (kontemplace). To je jakýsi žebřík mnichů, po kterém vystupují ze země do nebe. Má sice malý počet stupňů, přece však je nesmíme a neuvěřitelně veliký. Jeho dolní část se opírá o zem, horní pak proniká nebesa a zkoumá jejich tajemství. Tyto stupně se liší jak jménem a počtem, tak i pořadím a významem. Mají různé vlastnosti a úlohy podle toho, co v nás působí, jak se mezi sebou odlišují a jeden nad druhým vynikají. Bude-li je někdo pečlivě zkoumat, všechna práce a námaha, kterou vynaloží, bude mu připadat krátká a snadná ve srovnání s velikostí užitku a potěšení, které získá.

Čtení je horlivý a soustředěný pohled do Písma. Rozjímání je snaha mysli vypátrat pod vedením rozumu význam skryté pravdy. Modlitba je oddané zaměření srdce k Bohu, aby se odstranilo zlo nebo dosáhlo dobro. Nazírání je jakési povznesení mysli ponořené do Boha nad sebe tam, kde zakouší radosti věčné slasti.

KAPITOLA II.

Jaké jsou úlohy řečených čtyř stupňů

Když jsme tedy popsali tyto označené čtyři stupně, zbývá, abychom se podívali na jejich úlohy vzhledem k nám. Čtení hledá slast blaženého života, rozjímání ji nalézá, modlitba o ni žádá a nazírání ji zakouší. Sám Pán praví: *Hledejte a naleznete; tlučte a otevře se vám (Mt 7,7)*. *Hledejte* čtením a *naleznete* rozjímáním; *tlučte* modlitbou a bude vám *otevřeno* nazíráním. Čtení jako by předkládalo ústům pevnou potravu, rozjímání ji láme a rozmělnuje, modlitba zakouší chuť a nazírání je sama slast, která těší a občerstvuje. Čtení je jakoby na povrchu, rozjímám už jde pod povrch, modlitba je žádost a touha, nazírání je potěšení z dosažené slasti. Aby to bylo lépe vidět, dáme jeden příklad za všechny.

Při čtení slyším: *Blahoslavení čistého srdce, neboť oni budou vidět Boha (Mt 5,8)*. Hle, krátká věta, ale svým milým a bohatým významem přináší pokrm duši jako vinný hrozen. Když si ho duše dobře prohlédne, řekne si: „Zde může být něco dobrého. Vstoupím dovnitř do svého nitra a pokusím se, budu-li schopna pochopit a nalézt tuto čistotu. Je to jistě věc *vzácná* a vytoužená, když ti, kdo ji mají, jsou nazýváni blaženými a je jim slíbeno patření na Boha, to jest život věčný, jak to dosvědčuje Písmo svaté na mnoha místech.“ Protože tedy duše touží toto plněji pochopit, začíná onen hrozen jakoby žvýkat a kousat, jakoby do lisu ho vkládat, a povzbuzuje rozum, aby vypátral, co je to ona *vzácná* čistota a jakým způsobem ji můžeme získat.

KAPITOLA III.

Úloha rozjímání

VĚDOMOSTI NEJSOU MOUDROST

Nyní tedy přistupuje upřímné rozjímání. Nezůstává mimo, neutkví na povrchu, hlouběji vstupuje, proniká dovnitř, pátrá po jednotlivostech. Pozorně zvažuje, že nebylo řečeno: *Blahoslavení čistého těla, ale čistého srdce*. Nestačí totiž mít ruce čisté od špatného skutku, jestliže nejsme v mysli očištěni od špatných myšlenek. To potvrzuje svou autoritou prorok, když říká: *Kdo siní vystoupit na Hospodinovu horu, kdo smí stát na jeho svatém místě? Ten, kdo má nevinné ruce a čisté srdce (Ž 24,3-4)*. Rovněž uvažuje, jak velice toužil po této čistotě srdce tentýž prorok, když se modlil: *Stvoř mi čisté srdce, Bože (Ž51, 12)* a jinde: *Kdybych zamýšlel nepravost ve svém srdci, nebyl by Pán slyšel (Ž66,18)*. Uvažuje, jak pečlivě si hlídal onu čistotu blažený Job, který řekl: *Uzavřel jsem smlouvu se svými očima, jak bych se tedy směl ohlížet za pannou? (Job 31,1)*. Hle, jak velice dával pozor tento svatý muž, který zavíral oči, aby neviděl marnost a aby snad neopatrně nepohlédl na něco, po čem by pak proti své vůli toužil.

Když tedy tímto způsobem člověk pouvažoval o tom, co je to čistota srdce, začne přemýšlet o odměně. Jak slavné a radostné by bylo vidět vytouženou tvář Páně, nejkrásnější ze synů lidských (srov. Ž 45,3). Již ne nevhlednou a opovrženou a nemající podobu, do níž ho oděla jeho matka synagoga, ale oblečeného oděvem nesmrtelnosti a ozdobeného diadémem, kterým ho korunoval jeho Otec v den vzkříšení a slávy, v onen den, který učinil Hospodin. Uvažuje, že v onom patření bude ta sytost, o níž mluví prorok: *Až procitnu, budu se sytit tvým zjevem (217,15)*. Vidíš, kolik šťávy vyteklo z tak malého hroznu, jak velký oheň vznikl z jiskřičky, jak tento malý kousek materiálu, *blahoslavení čistého srdce, neboť oni uvidí Boha (Mt 5,8)*, jako železo na kovářině rozjímání byl do šíře roztepán? A jak by ještě mohl být zvětšen, kdyby se věci ujal nějaký odborník? Cítím, že studna je hluboká, ale já, dosud nezkušený, stěží jsem objevil, jak bych jen pár kapek načerpal. A takje duše těmito plameny rozohněna, těmito touhami povzbuzena, začíná cítit vonnou mast, když nádobka z alabastru byla již rozbita, ještě však ji nezakouší, ale pouze cítí její vůni. A z toho usuzuje, jak příjemné by bylo zakoušet tuto čistotu, když vidí, že pouhé rozjímání o ní je tak radostné. Ale co udělá? Plane touhou takovou čistotu mít, ale nevidí u sebe způsob, jak by jí mohla dosáhnout (Jan 4,11). A čím více hledá, tím více žízni. Když se oddává rozjímání, dospívá k lítosti, protože necítí onu radost, o níž mu rozjímání ukazuje, že je v čistotě srdce, ale kterou mu samo

rozjímání neposkytuje. Není totiž možné, aby ten, kdo čte nebo rozjímá, pocítil tuto radost, pokud mu to nebylo dáno shora. Neboť číst a rozjímat mohou stejně tak dobří jako špatní. A sami velcí pohanští filozofové vedeni rozumem našli, v čem spočívá opravdové nejvyšší dobro. Ale protože Boha poznali, přece ho jako Boha nectili a neprojevovali mu vděčnost (Řím 1,21), a spoléhajíce na své síly říkali: *Naše síla je v jazyku, rty máme k vlastnímu prospěchu; kdo je náš Pán?* (Ž 12,5), nezasloužili si zakusit to, co mohli vidět. Jejich nemoudrá mysl se zatemnila a s celou svou moudrostí byli v koncích. Dala jim ji totiž snaha lidské nauky a ne duch moudrosti. On jediný dává pravou moudrost, totiž chápavé vědění, které duši, v níž jest, nevyslovitelným porozuměním potěšuje a občerstvuje. To je ta moudrost, o níž bylo řečeno: *Moudrost nevejde do zlovolné duše* (Mdr 1,4). Tato moudrost však je pouze od Boha. Pán svěřil úkol křtít mnohým, ale moc odpouštět ve křtu hříchy vyhradil pouze sobě. (Proto o něm Jan tak rozhodně řekl: *To je ten, který křtí v Duchu svatém* [Jan 1,33]). Stejně tak o něm můžeme říci: *To je ten, který dává pravou moudrost a v duši tvoří chápavé vědění. Řeč je dána všem, moudrost málokomu. Tu rozděluje Pán komu chce a kdy chce.*

KAPITOLA IV.

Úloha modlitby

Když tedy duše vidí, že vytoužené radosti vlastního poznání a zkušenosti sama o sobě nemůže dosáhnout a čím více vstupuje do hloubi srdce, tím více Bůh je vyvýšen, pokorně se skloní a hledá útočiště v modlitbě. Říká: Pane, tebe nevidí nikdo, než ten, kdo má čisté srdce. Hledám čtením i rozjímáním, co je to pravá čistota srdce a jakým způsobem ji lze získat, abych tě s její pomocí mohl alespoň maličko poznat. Hledal jsem tvou tvář, tvou tvář jsem, Pane, hledal (srov. Ž 27,8), dlouho jsem rozjímal ve svém srdci (srov. Ž 37,7) a z mého rozjímání vyrostl oheň (srov. Ž 39,4) a touha více tě poznat. Když mi lámeš chléb Písma svatého (srov. Lk 24,30-31), dáváš se mi poznat při lámání chleba a čím více tě poznávám, tím více toužím tě poznat, ne již pod slupkou psaného slova, ale v pocitu vlastního zakoušení. Nežádám toho, Pane, pro své zásluhy, ale pro tvé milosrdenství. Přiznávám totiž, že jsem nehodný hříšník, ale i psíci se živí kousky, které padají se stolu jejich pánů (srov. Mt 15,27). Dej mi tedy, Pane, příslib budoucího dědictví, alespoň kapku z nebeského deště, kterou bych uhasil svou žízeň, neboť hořím láskou.

KAPITOLA V.

Účinek nazírání

Takovým a podobným ohnivým promlouváním rozpaluje duše svou touhu, tak projevuje své pocity, takovými vzýváními přivolává svého snoubence. Ale Pán, jehož oči vždy bdí nad spravedlivými a jehož sluch je nejenom nakloněn k modlitbám, ale je přítomen v jejich modlitbách, nečeká ani, až ona dokončí svou řeč, uprostřed modlitby ji náhle přeruší a spěchá, aby sám vstoupil. Toužící duši rychle běží vstříc, vylévá se v rose nebeské radosti a v pomazání nejlepšími mastmi. Znavenou duši občerstvuje, hladovou sytí, vyprahlou zavlažuje, způsobuje, že duše zapomíná na věci pozemské, zapomíná na sebe. a v tomto umírání ji podivuhodně oživuje, opojením ji přivádí do stavu rozumné střízlivosti. A tak jako při některých tělesných úkonech duše je tak přemožena tělesnou žádostí, že zcela ztrácí rozum a člověk se stává jakoby celý tělesným, tak zde naopak v tomto nejvyšším nazírání duše tak převyšuje a pohlcuje všechna tělesná hnutí, že tělo v ničem duchu neodporuje a člověk se stává jakoby celý duchovním.

KAPITOLA VI.

Znamení příchodu Ducha svatého do duše

Ale Pane, jak zjistíme, kdy toto činíš a co je znamením tvého příchodu? Cožpak jsou posly a svědky této útěchy a radosti vzdechy a slzy? Je-li tomu tak, je to nový kontrast a neobvyklé znamení. Co mají společného útěcha a vzdechy, radost a slzy? Leda že bychom tyto slzy spíše chápali jako projev přetékaající hojnosti rosou vylité šůry na znamení vnitřního obmytí a vnějšího očištění člověka. Tak jako při křtu dětí je vnějším obmytím vyjádřeno a naznačeno vnitřní obmytí člověka, tak zde naopak z vnitřního obmytí vychází vnější očištění. Šťastné slzy, jimiž jsou očišťovány vnitřní skvrny, slzy, které zhasíjí požáry hříchů! *Blahoslavení plačící, neboť oni budou potěšeni (Mt 5,4)*. V těchto slzách poznávej, duše, svého snoubence, obejmí vytouženého, nyní se opájej proudem blaha (srov. Ž 36,9), čipej z plnosti útěchy mléko a med. Toto jsou obdivuhodné dárky a potěšení, která ti přinesl a jimiž tě zahrnul tvůj snoubenec, totiž nárek a slzy. V těchto slzách ti přinesl nápoj v míře hojné. Ať jsou ti tyto slzy chlebem ve dne i v noci (srov. Ž 42,4), chlebem, který posiluje lidské srdce (srov. Ž 104,15) a je sladší než plástev medu. O Pane, jsou-li tak sladké ony slzy, které z pouhé připomínky tebe a touhy po tobě vznikají, jak sladká bude radost, kterou okusíme při přímém patření na tebe? Jestliže je tak slastné pro tebe plakat, jak slastné pak bude radovat se z tebe? Ale proč tyto tajné rozmluvy pronášíme na veřejnosti? Proč se pokoušíme nevyslovitelné city vyjádřit obyčejnými slovy? Ti, kteří to nezakusili, to stejně nepochopí, protože to nečetli zřetelněji vyjádřeno v knize zkušenosti, kde učí samo pomazání Ducha. Jinak však pouhá písmena nic nepomohou tomu, kdo čte. Jen malé porozumění nám poskytuje čtení vnějších písmen, jestliže jazyk nečerpá jejich vnitřní smysl ze srdce.

KAPITOLA VII.

O skryté milosti

Ó, duše, dlouho jsme vedli tento rozhovor. Bylo nám zde dobře. Spolu s Petrem a Janem jsme mohli patřit na slávu snoubence, dlouho s ním zůstat a kdyby chtěl, ne dva stany postavit, ani tři, ale jeden, v němž bychom společně s ním přebývali a společně se radovali. Ale snoubenec již říká: Pust' mě, vzešla jitřenka, již jsi dostal světlo milosti a vidění, po kterém jsi toužil. Bylo ti dáno požehnání, šlacha tvého kyčle byla umrtvena a změněno tvé jméno z Jákoba na Izraele. Pozvolna odchází snoubenec onen vytoužený, rychle mizí. Vzдалuje se z tohoto vidění, z tohoto slastného nazírání, ale zůstává přítomen, aby tě dále vedl, dával milost, zůstával s tebou v jednotě.

KAPITOLA VIII.

Proč se milost na čas skrývá

Ale neboj se, snoubenko, nezoufej, nemysli si, žes v opovržení, jestli snad na chvíli skryl ti snoubenec svou tvář. Všechno to ti napomáhá k dobrému. I z příchodu jeho i z odchodu máš užitek. Pro tebe přichází, pro tebe i odchází. Přichází, aby tě utěšil, odchází, aby tě ochránil, aby ses velikostí útěchy nepyšnila. Abys snad náhodou, kdyby u tebe byl snoubenec stále, nezačala pohrdat svými druhy a nemyslela, že ta útěcha není projev milosti, ale něco přirozeného a běžného. Takovou milost přece dává snoubenec komu chce a kdy chce, nemá ji nikdo dědickým právem ve vlastnictví. Je lidové přísloví, že přílišná důvěrnost vede k pohrdání. Proto odchází, aby snad příliš častou přítomností nezevšedněl, aby vzdálen s ještě větší touhou byl očekáván, vytoužený dychtivěji hledán, dlouho hledaný konečně s větší vděčností byl nalézán. Kromě toho kdyby nám nikdy nechyběla tato útěcha, která je tajuplným a částečným (srov. I Koř 13,12) příslibem budoucí slávy, jež se projeví na nás, snad bychom si mysleli, že zde již máme stálý příbytek a nehledali bychom ten budoucí (srov. Žid 13,14). Abychom tedy nepovažovali vyhnanství za vlast, zálohu za nejvyšší cenu, přichází snoubenec a zase odchází, jednou přináší útěchu, jindy celé naše lože v nemoci proměňuje. Maličko nás nechá ochutnat, jak je milý. a dříve než ho můžeme plně vychutnat, vzdálí se. A tak jako by s rozpjatými křídly létá nad námi a vyzývá nás k letu. Jako by říkal: Trochu jste zakusili, jak jsem milý a drahý, ale chcete-li být plně nasyceni touto krásou, běžte za mnou ve stopách mých vonných olejů, mějte srdce pozdvihnutá vzhůru, tam kde já jsem po pravici Boha Otce. Tam mě uvidíte, ne jako v zrcadle, nejasně, ale tváří v tvář, a vaše srdce se zaraduje a vaši radost vám nikdo nevezme.

KAPITOLA IX.

Jak obezřetná musí být duše po navštívení milosti

Ale, dej pozor, snoubenko! Když se snoubenec vzdálí, neodchází daleko. I když ho nevidíš, on tě přece stále vidí. Má oči vpředu i vzadu, nikde se nemůžeš před ním skrýt. Má také kolem tebe své duchovní posly, ty nejbystřejší zvědy, kteří vidí, jak se v nepřítomnosti snoubence chováš, a kteří tě před ním obviní, jestliže u tebe uvidí nějaké známky svévole a nerozumnosti. Tento tvůj snoubenec je žárlivý. Jestliže bys snad jiného milence přijala, jestliže jinému více by ses chtěla líbit, hned od tebe odejde a přilne k jiným dívkám. Tento snoubenec je půvabný, urozený, bohatý, nejkrásnější ze synů lidských (srov. Z 45,3), a tak si nezaslouží mít jinou snoubenku než zvláště půvabnou. Jestliže uvidí na tobě poskvrnu nebo vrásku, hned odvrátí své oči. Nemůže totiž snést žádnou nečistotu. Buď tedy čistá, buď skromná a pokorná, aby sis tak zasloužila častěji být navštěvována od svého snoubence. Bojím se, že ti tento rozhovor připadá příliš dlouhý, ale přinutil mě k tomu námět, který je zároveň velmi bohatý a stejně tak příjemný. Neprodlužoval jsem to dobrovolně, ale touto slastí přinucen a proti své vůli.

KAPITOLA X.

Opakování předešlého

JAK JSOU ZMÍNĚNÉ STUPNĚ NAVZÁJEM SPOJENY

Aby tedy bylo lépe vidět v souhrnu to, co bylo porůznu roztroušeno, zopakujme, co již bylo řečeno. Jak jsme ukázali na předešlých příkladech, můžeš vidět, jak spolu výše jmenované stupně navzájem souvisí. Navazují na sebe jak časově, tak příčinně. Čtení totiž přichází první, jako základ, a dává nám látku pro rozjímání. Rozjímání pak pečlivě zkoumá, k čemu máme směřovat, a jako kopáč nachází poklad, který nám ukazuje. Ale protože samo o sobě ho vyzvednout nemůže, posílá nás k modlitbě. Modlitba se všemi silami pozvedá k Bohu, proniká až k vytouženému pokladu, totiž slasti nazírání. Kdo dojde až sem, nachází odměnu za předešlou trojí námahu a napojí žíznivou duši rosou nebeské slasti. Čtení je tedy vnější úkon, rozjímání je vnitřní pochopení, modlitba je touha a nazírání přesahuje všechny smysly. První stupeň patří začínajícím, drahý těm, kteří již pokročili, třetí dosahují Bohu odevzdání, čtvrtý blažení.

Tyto stupně jsou navzájem spolu tak propojeny a vzájemně si mezi sebou tak slouží a pomáhají, že první bez druhých jen málo nebo vůbec nic nejsou platné, následující bez předcházejících buď vůbec nebo jen zřídka mohou se vyskytovat. Co totiž prospěje věnovat čas neustálému čtení, procházet skutky i spisy světců, jestliže bychom z nich jakoby žvýkáním nezískávali šťávu a tuto jakýmsi polykáním nepředávali až do nejhlubšího nitra, abychom pak podle nich pečlivě zvažovali svůj stav a snažili se konat skutky těch, o jejichž činech s touhou čteme? Ale jakým způsobem o tom máme rozvažovat a jak se můžeme vyvarovat toho, abychom nerozjímali o nějakých klamech a marnostech u nepřekročili tak hranice stanovené svatými Otcí? Musíme o tom být nejprve nějak zpraveni ze čtení nebo poslechu. Poslech je pro nás určitým způsobem totéž co čtení: říkáme totiž, že jsme přečetli nějaké knihy, nejenom o těch, které sami sobě nebo druhým čteme, ale i o těch, o nichž jsme slyšeli od učitelů. A dále: co prospívá člověku, jestliže v rozjímání vidí, co má dělat, kdyby mu pomoc modlitby a milost Boží nedodala sílu k tomu, aby to mohl také vykonat? *Každý dobrý úděl, každý dokonalý dar přichází shora, sestupuje od Otce světél (Jak 1,17)*, bez něhož nic nemůžeme, ale on sám koná v nás skutky, a přece ne zcela bez nás. *Jsme totiž Boží spolupracovníci (1 Kor 3,9)*, jak říká apoštol. Bůh přece chce, abychom ho prosili, chce, abychom milosti, která přichází a tluče na dveře, otevřeli náruč své vůle a abychom s ní byli zajedno. Takový souhlas vyžadoval od Samaritánky, když říkal: *Zavolej svého muže*. Jakoby řekl: *Chci ti vlít svou milost, ty použij svobodný úsudek své vůle*. Vyžadoval od ní modlitbu:

Kdybys znala Boží dar a věděla, kdo ti říká: „Dej mi napít, “ spíše bys ty poprosila jeho, aby ti dal živou vodu (Jan 4,10). Když toto uslyšela, jakoby z čtení, žena byla poučena a rozjímalá ve svém srdci, zda pro ni bude dobré a užitečné mít tuto vodu. Roznícena pak touhou mít ji obrací se k modlitbě a říká: Pane, dej mi tu vodu, abych už nikdy neměla žízeň a nemusela sem chodit čerpat (Jan 4,15). Tak poslechla slova Páně a následující rozjímání o něm ji povzbudilo k modlitbě. Neboť jak by byla povzbuzena k prosbě, kdyby ji dříve ne-podnítilo rozjímání, a co by jí přineslo předchozí rozjímání, kdyby k tomu, co jí bylo ukázáno jako hodné dosažení, nesměřovala následující modlitba? Tedy proto, aby rozjímání bylo plodné, musí po něm následovat oddanost modlitby, jejímž výsledkem je slast nazírání.

KAPITOLA XI.

Závěry z toho, co bylo řečeno

ŠTĚSTÍ KONTEMPLUJÍCÍCH

Z toho můžeme shrnout, že čtení bez rozjímání je suché, rozjímání bez čtení bludné, modlitba bez rozjímání vlašná, rozjímání bez modlitby neplodné. Oddaná modlitba může dosáhnou nazírání, avšak nazírání bez oddané modlitby je velmi neobvyklé, ba přímo zázračné. Bůh totiž, jehož moc je bez hranic a jehož milosrdenství převyšuje všechna jeho díla, někdy z kamenů probudí syny Abrahámovy, když zatvrzelé a nechtějící nalézt odpočinek nutí, aby chtěli, a tak jako marnotratník, který, jak se lidově říká, táhne vola za roh, někdy nevolán vchází a nehledán se dává. V Písmu čteme, že se to někdy někomu přihodilo, jako např. Pavlovi a některým jiným. My však nemáme Boha pokoušet a věci takové si osobovat, ale máme dělat to, co nám přísluší, totiž číst a rozjímat o zákoně Božím, modlit se k němu, aby pomohl naší slabosti a viděl naši nedokonalost. On sám nás učí, abychom to dělali, když říká: *Proste, a dostanete; hleďte, a naleznete; tlučte, a otevře se vám (Mt 7,7)*. Nyní totiž *nebeské království trpí násilí a násilníci je uchvacují (Mt 11,12)*. Hle, tedy z těchto zřetelných rozdílů lze vidět vlastnosti jednotlivých stupňů, jak mezi sebou navzájem souvisí a co v nás jednotlivě působí.

Blažený člověk, jehož duch je oproštěn od jiných starostí, který touží stále po těchto čtyřech stupních se pohybovat, který prodal vše, co měl, a koupil ono pole, v němž je skryt vytožený poklad (srov. Mt 13,44), totiž být zcela vnitřně prázdný a nahlížet, jak milý je Pán. Takový člověk se v prvním stupni cvičí, v druhém prohlédne, na třetím se zcela odevzdá a na čtvrtém je vyzdvižen nad sebe. Skrze tyto výstupy, které si ve svém srdci uspořádal, postupuje od jedné schopnosti ke druhé, až uvidí Boha bohů na Siónu. Blažený ten, komu je dopřáno v tomto nejvyšším stupni alespoň malou chvíli setrvat. Ten může opravdu říci: Hle, cítím milost Boží, hle, spolu s Petrem a Janem hledím na jeho slávu na hoře, hle, s Jákobem se těším z objetí krásné Ráchel. Ale ať se má na pozoru po onom nazírání ten, kdo byl vyzdvižen až na nebesa, aby se prudkým pádem nepropadl až do propasti, aby totiž po takovém patření na Boha se neobrátil k lehkomyšlným skutkům světa a k nástrahám těla. Když již slabost lidské mysli nebude moci déle vydržet osvětlení pravého světla, ať sestoupí pomalu a postupně na některý z oněch tří stupňů, po nichž vystupovala, a střídavě pak ať setravá tu na jednom, tu na druhém, podle svého svobodného rozhodnutí, s ohledem na místo a čas. A bude, jak mně se zdá, o tolik Bohu blíže, oč dále bude od prvního stupně. Ale jak křehká a ubohá je lidská podstata!

Hle, tak vedeni rozumem a svědectvím Písma zřetelně vidíme dokonalost blaženého života, která je obsažena v těchto čtyřech stupních. Po nich se má pohybovat duchovní činnost člověka. Ale kdo je ten, kdo si osvojil tuto stezku života? Kdo je takový, ať mu blahorečíme? Mnozí mohou chtít, ale jen málokdo to uskuteční. Kéž bychom i my patřili mezi ten malý počet!

KAPITOLA XII.

Čtyři příčiny, které nás od uvedených stupňů odvádějí

Jsou tu však čtyři příčiny, které nás od oněch stupňů většinou odvádějí, a to neodkladná nutnost, užitečnost čestného jednání, lidská slabost a marnost tohoto světa. Ta první je omluvitelná, druhá snesitelná, třetí ubohá a čtvrtá přináší provinění. Proč provinění? Protože pro toho, koho tato příčina odvedla od jeho záměru by bylo lepší, aby milost Boží vůbec nepoznal, než aby poznanou potom opustil. Vždyť jakou omluvu bude mít pro tento hřích? Cožpak mu právem neřekne Pán: Co více jsem ti měl učinit a neučinil? Nebyl jsi, a já jsem tě stvořil. Zhřešil jsi a učinil ses ďáblovým služebníkem, a já jsem tě vykoupil. Ve svém okolí ses stýkal s bezbožníky, a já jsem si tě vyvolil. Dal jsem ti milost před svou tváří a chtěl jsem si u tebe udělat příbytek, a ty jsi mnou opovrhl. A nejenom má slova, ale mě samotného jsi odhodil za sebe a krácel jsi za svými žádostmi. Ale dobrý Bože, milý a tichý, sladký příteli, moudrý rádce, silný pomocníku, jak pošetilý a sám proti sobě je ten, kdo tě odvrhuje, kdo tak pokorného a mírného hosta ze svého srdce vyhání! O jak nešťastná a zkázonosná záměna: svého Stvořitele odmítat a zcestným a zhoubným úvahám dělat místo. Onen tajný příbytek Ducha svatého, totiž ono tajuplné místečko srdce, které ještě před chvílí k nebeským radostem směřovalo, tak náhle vydat nečistým myšlenkám jako sviním k pošlapání! Dosud v srdci nevychladly stopy snoubence a již jsou vpuštěny cizoložné touhy! Je nevhodné a nešlechtné, aby uši, které před chvílí poslouchaly slova, jež nelze člověku vypovědět (srov. 2 Koř 12, 4), tak rychle se přiklonily k smyšlenkám a pomluvám! A oči, které nedávno byly pokřtěny svatými slzami, aby se náhle obrátily a hleděly na marnosti! Jazyk, který před chvílí sladkou svatební píseň pěl, když slova ohnivého přemlouvání se svou snoubenkou sdílel snoubenec a uváděl ji do domu vína (srov. Pis 2,4), aby tentýž jazyk náhle se obrátil k hanobení, přetvářce, k velebení lsti a nactiutrhání. vzdal toto od nás, Pane, a jestli snad z lidské slabosti k něčemu takovému budeme náchylní, dej, ať nezoufáme, ale vždy znovu se utíkáme k laskavému lékaři, který slabého zdvihá, ze smetiště povyšuje chudého (srov. Ž 113,7). A on, který nechce smrt hříšníka (srov. Ez 33,11), se znovu postará a uzdraví nás.

Již je čas, abych list zakončil. Prosme všichni Pána, aby překážky, které nám brání v patření na něho, v současnosti zmírňoval, v budoucnosti pak zcela odstranil. Aby nás vedl po jmenovaných stupních od ctnosti ke ctnosti, dokud bychom nespátřili Boha bohů na Siónu (srov. Ž 84,8), kde vyvolení nikoli po kapkách, ale bez přerušení budou zakoušet sladkost patření na Boha a z proudu rozkoše bez přestání budou čerpat onu radost, kterou jim nikdo nevezme, pokud

nezměnitelný, pokoj v něm samém spočívající.

Ty tedy, můj bratře Gervasie,

bude-li ti někdy dáno vzhůru vystupovat do výše po oněch řečených stupních, vzpomeň si na mě a modli se za mě, až ti bude dobře. Tak pruh látky ať navazuje na pruh a deska se spojuje s deskou, jako když Izraelité stavěli příbytek Hospodinovi a „kdokoli to slyší, ať řekne: „Přijď!““

DOSLOV

P. Zdeněk Pospíšil

Malé pojednání *Scalaparadisi* (někdy též nazývané *Sca-la claustralium*) je dopis který napsal před rokem 1150 mladý kartuzián a budoucí převor Velké Kartouzy jménem Gu-igo II. Gervasiovi, převom kartouzy Mont-Dieu (viz Dóm Wilmart, *Auteurs spirituels et textes devots du Moyen Age latin*, Blond 1932, str. 230nn). Svědčí svým způsobem o přátelství mezi cisterciáky a kartuziány, neboť obsahuje některé myšlenky a výrazy vypůjčené od svatého Bernarda. Jeho díla měli totiž ve Velké Kartouze už za jeho života. Dílo bylo ostatně někdy vydáváno mezi spisy svatého Bernarda.

ŽIVOT A SPISY GUIGAI.

Dóm André Wilmart napsal o prvních kartuziánech: „Ti přísní a skromní lidé zakládali poustevny, aby tam žili ve stínu a mlčení a zabývali se jen rozjímáním nepomíjivých pravd. Z jejich strany nemůžeme čekat, že nám něco prozradí“ (*Auteurs spirituels et textes devots du Moyen Age latin*, Paris 1932, str. 217). To platí zvláště o Guigovi, devátém převoru mateřince ve Velkých Kartouzích. To málo, co můžeme vědět o jeho životě, vyložil uspořádaně Dóm Wilmart (tamtéž, str. 218-221). Po tom, co on napsal, jsme se už nic dalšího nedověděli. Guigo II. se objevuje jako svědek r. 1173 na smlouvě o místních záležitostech mezi Velkou Kartouzou a sousedním opatstvím Chalais a je na ní podepsán jako „mnich a prokurátor“. Téhož nebo příštího roku se podle Le Couteulxe stal převorem Kartouzy (*An-nales Ordinis Cartusiensis*, díl II., Montreuil 1888, str. 373). Takto je jmenován ve dvou papežských bulách z let 1176 a 1177. Kolem roku 1180 požádal anglický král Jindřich II., aby mu poslali do Anglie k novému kartuziánskému založení ve Sithamu Huga, nástupce Guiga II. v úřadu prokurátora, budoucího biskupa Lincolnu a světce. Guigo se proti této žádosti postavil. Říkal, že pokládá Huga za svou hlavní oporu v této velké době. Asi r. 1180 byl Guigo jako převor vystřídán, ale dosud je o něm zmínka r. 1185 v klášterní kronice jako o „bývalém převorovi“.

Nejnovější autority shodně udávají jako rok smrti Guiga II. 1188 (Decima L. Douie a Hugh Farmer, *The Life of St. Hugh of Lincoln*, díl L, London 1961, str. 45. n. 2.). Le Couteulx chtěl odložit toto datum až na rok 1193, ale jenom proto, že souhlasil, když se Guigovi neprávem přičítal spis Adama Kartuziána *Quadruple exercice de cellule*. Věnování tohoto díla ukazuje, že muselo být sepsáno v letech po generální kapitule roku 1186 nebo 1187, kdy autor diskutoval o tom, jaká forma se mu má dát, s withamským převorem Bovonem, jemuž je tento spis adresován.

Le Couteulx nám říká, že když se Guigo vzdal úřadu převora, strávil zbývající léta života v samotě (*Annales Ordinis Cartusiensis*, díl II, str. 478). Ostatně, kartuziánský aialista prohlašuje, že podle jeho mínění a podle mínění prvních řádových historiků má kronika Kartouzy, psaná v době, kdy vládl Guigův nástupce, na myslí Guiga, když se zmiňuje o „jistém mnichovi, výjimečném svatostí svého života a svou poslušností“, a že vypráví o něm tuto historku: U jeho hrobu docházelo k tolika zázračným uzdravením, že nával poutníků, kteří prosili o jeho pomoc, úplně rušil samotu a dobrý chod Velké Kartouzy. Tak tomu bylo, dokud se převor neodebral na místo, kde byl tento mnich pochován, aby přestal v nebi vyprošovat tolik zázraků (tamtéž, díl III., str. 130-131). Tento příběh můžeme přirovnat k

příběhu svatých augustiniánských řeholníků, kteří zemřeli v Lecettu u Sieny, a kteří obdrželi jednoho dne stejný příkaz ze stejného důvodu (W. Heywood, *The „ensamples of Fra Filippo“ - a study of mediaeval Siena*, Siena 1901, str. 11). V každém případě ukazuje toto vyprávění, že se Guigo těšil po své smrti mezi svými spolubratřími výjimečné pověsti svatosti. Chceme-li vědět, jaký člověk byl Guigo, můžeme se kromě těchto informací opírat pouze o domněnky odvozené z povahy jeho řeholního povolání, z úřadů, které zastával, a z údajů, které nám poskytují jeho spisy. Ale zde narážíme na obtíž. Velká většina rukopisů obsahujících kopie tří děl, která snad napsal. *Scala claustralium*, dvanácti *Meditacím* jedné zvláštní meditace o *Magnificat*, buď je připisuje jiným autorům, nebo neudává žádné jméno autora.

To je ostatně častý problém při studiu středověké literatury. Málo spisovatelů, i světských, mohlo počítat s nějakou finanční podporou, jakmile byla první kopie odevzdána veřejnosti nebo předložena některému pánu. Takže i nyní je mnoho klasických středověkých textů, u kterých nemůžeme jmenovat autory. Často byly k zachování anonymity pozitivní důvody: kontroverzisté v oborech, jako byla teologie nebo politika, shledávali leckdy moudřejším neuvádět na svých spisech svá jména.

Kartuziáni se od začátku svého založení řídili tímto způsobem počínání, ale z jiných důvodů. Želeli všeho, co mohlo narušit jejich mlčení a jejich samotu a zavazovali členy svého řádu, aby nehledali pro sebe nebo pro své spolubratry nejmenší známku pocty, ať šlo o učenost nebo o svatost.

Avšak takové bezejmenné publikace umožňovaly jiný zmatek: dílo se mohlo připisovat někomu jinému než jeho autorovi, obyčejně některému slavnému jménu z minulosti. Mnohokrát je takto falešně připisovali později v dobré víře vydavatelé kopií. Mohly je k tomu vést značné podobnosti s námětem nebo slohem některého klasického spisu. Taková podobnost byla něčím docela normálním v době, kdy se závislost na některé autoritě pokládala za literární ctnost. Nebo také je mohlo zmýlit, že se ve svazku obsahujícím z valné části spisy jednoho autora nalézaly i jiné, u nichž nebylo uvedeno, že pocházejí od někoho jiného. Mnohdy však měl opisovač méně poctivé pohnutky. Jestliže se tlustý spis Augustinův nebo Bernardův mohl prodat důvěřivému kupci dražší než nějaký tenčí, nepokládali mnozí za velké zlo vypůjčit si od jiných spisovatelů, aby své svazky zvětšili.

Guigovy spisy jistě stihl podobný osud hlavně proto, jak si můžeme myslet, že ani on a ani Velká Kartouza neprojevovali nejmenší zájem o jeho osobní pověst jako duchovního spisovatele.

PRAVOST SPISŮ GUIGA II.

Abychom mohli rozhodnout, zda lze díla opravdu přičítat Guigovi a zda se musí ostatní možnosti s jistotou odmítnout, musíme se nechat vést obsahem každého spisu a jeho rukopisnou tradicí.

Studium mnoha rukopisů díla *Scala paradisi* identifikovaných Wilmartem a rukopisů nalezených později, prozrazuje, že 59 z nich připisuje toto dílo svatému Bernardovi, 16 svatému Augustinovi, 3 Guidovi (jiná obecná forma pro Guigo, takže u těchto rukopisů, jako i u rukopisu *Meditace*, který přičítá autorství Guigovi, můžeme plným právem uznat, že jsou přičítány pravému autorovi), 2 Bonaventurovi, 2 Guigovi, po jednom každému z těchto autorů: An-selmovi, „Goffredovi“ a „bratru R“. Až se bude dále diskutovat o pramenech tohoto spisku uvidíme, že čerpaly z mnoha spisovatelů z poloviny 12. století. To vylučuje svatého Augustina jako možného autora. Pokud jde o rukopisnou tradici, Wilmart uveřejnil už v r. 1924 dva články (*Revue d'Ascétique et de Mystique* V, Paris 1924, str. 59-79), ve kterých podal důkazy, jak některé kartuziánské spisy přispěly k duchovní literatuře 12. a 13. století.

Potom r. 1932 tyto články opakoval jako 14. kapitulu své knihy *Auteurs spirituels* spolu s dodatky, v nichž shrnul v jeden celek všechny výsledky svých bádání o problémech vzniklých tím, že se *Scala paradisi* připisovala různým autorům a o zaměňování mezi osobami a spisy pátého převora Velké Kar-touzy Guiga I. (autora *Zvyklostí*) a Guiga II.

V Latinské patrologii (Migne) je dílo uváděno mezi spisy svatého Augustina pod názvem *Scala paradisi* (PL 40, str. 997-1004), tento text je přetištěn i v tomto vydání. Pokud jde o text připisovaný svatému Bernardovi, má zde titul *Scala claustralium sive tractatus cle modis orandis* (PL184, str. 475-484). V mnoha mkopisech se nazývá *Tractatus de quatuor gradibus spiritualibus* nebo *Tractatus spiritualit exercitii*. Tyto dva vytištěné texty ukazují, že jde o jedno pojednání, pečlivě promyšlené a sestavené. Avšak důkazy, které vyvodil Wilmart z nejstarších rukopisů, ho přesvědčily, že rukopisy, které tlumočí prototyp s minimálními opravami, jsou ty, které obsahují úvod a doslov, jež se ztratily v kopiích dosud existujících. Ale ukazuje, že toto pojednání bylo napsáno ve formě dopisu adresovaného Gui-gem jeho spolubratra Gervasiovi. Úvod, doslov a označení autora se ztratily z textu, který vytiskl Migne mezi spisy svatého Augustina. A ačkoli jiný text, který se *nalézá* mezi „spuria“ (podvržené) svatého Bernarda, zachoval tyto prvky, zračí se v obou dvou tradice, vzniklá za tři století po sepsání tohoto díla, když bylo vydáváno znovu a velmi se rozšířilo vlivem *devotio moderna* (nová, moderní zbožnost).

Wilmart zaznamenal, že pojednání bylo v rukou kardinála Pierre d'Ailly před koncilem kostnickým r. 1414. D'Ailly provedl recenzi Guigova spisu a r. 1482 byla tato recenze vydána Bratřími společného života (*Frères de la Vie Commune*). V této práci je uváděn svatý Bernard jako autor pojednání, které má název *De quatuor gradibus*. Ale velmi podobný text, připisovaný však svatému Augustinovi a nazvaný *Scala paradisi*, vyšel r. 1475 v Miláně. Wilmart se domníval, že tradice zastoupená těmito texty vychází z různých exemplářů rukopisů, který je v mnoha ohledech značně vadný. Bylo také míněním Wilmartovým, že připi-soval-li středověk dílo svatému Bernardovi, nebylo to nepravděpodobné, protože autor je skrz naskrz proniknut učením svatého Bernarda a vděčí mu za mnoho svých myšlenek. V každém případě byla tato domněnka uvedena v pochybnost, když Horstius III. oznámil r. 1641, že objevil rukopis autentické tradice, který připisuje dílo Guigovi bez jakékoli jiné identifikace. Mabillon ve svém novém vydání spisů svatého Bernarda neodmítl tuto novou teorii, i když vyjádřil některé výhrady (*S. Bernardi Opera omnia* I, 1690, Příloha, str. XV). Opakoval Horstiův výklad o rukopisu, odkud byla tato informace vzata, totiž že kdysi patřil tento rukopis kolínské Kartouze, a jmenoval jako autora Guiga Kartuziána. Mabillon poznamenal, že tento Guigo musel být pátý nebo devátý převor Velké Kartouzy. Žel, Mabillon zvětšil ještě zmatek, existující kolem jména „Guigo“, neboť mu přičetl pojednání *De quadripertito exercitio cellae*, adresované převorovi a kartouze ve Withamu. Toto dílo bylo v naší době definitivně vráceno jeho pravému autorovi Adamu z Dryburgu, který začal řeholní života jako premon-strát, ale později se stakartuziánem (srov. J. Bulloch, *Adam of Dryburg*, London 1958). Konečně učení redaktorů poznámek o Guigovi I. a o Guigovi II. v *Histoire littéraire* (vyd. Brial 1869, sv. 15, str. 11.) došli právem k závěru, že pouze Guigo II. mohl dílo napsat, a skvělými argumenty opravili mínění kartuziánského analisty Le Couteulxe, který byl pro Guiga I.

KNIŽNÍ VYDÁNÍ SCALA PARADISI

Nemělo by význam vypočítávat všechna vydání během věků. Ale stojí za povšimnutí, že po množství rukopisů následovala až do naší doby četná vydání, která dokazovala, jak dalece je toto drobné pojednání klasickým dílem spirituality.

Hned na počátku, když byl vynalezen tisk, vyšla kniha latinsky v Miláně r. 1475. Velmi brzy

nato vyšlo první francouzské vydání v Toulouse r. 1488 pod malebným názvem *Le schelle de parádiš, s 'ensuyt une petit et singuleir traictie de saint Augustin appelle le schelle de parádiš; ou est contenu ioffice de lecon; meditacion; oraison et contem-placion* (Malá a zvláštní pojednání od svatého Augustina nazvaná Žebřík do ráje, kde je obsaženo pořadí četby, meditace, modlitby a kontemplace). Máme-li zůstat u Francie a u nejnovějších vydání po revoluci, Scala paradisi byla znovu vydána francouzsky v Lyoně r. 1827 pod názvem „Pojednání o vnitřní modlitbě“ a byla připisována Guigovi, bez úvodu a doslovu. Roku 1869 vyšlo v Toulouse faksimile vydání z r. 1488 s úvodem, který správně označoval jako autora Guiga II. V roce 1880 byl vydán v Lilie latinský text a francouzský překlad s komentářem, převzatý částečně od Suarezze. Francouzský překlad vyšel r. 1922 ve vydavatelství La Vie Spirituelle v Saint-Maximinu a znovu byl vydán r. 1935, kdy byl chybně připsán Guigovi L, přes definitivní řešení Don Wilmarta. Tento překlad byl pořízen jako předešlé podle vadného textu a vůbec je tak volný, že je to spíš parafráze než překlad. Konečně r. 1965 vydal P. Placide Deseille nový a dobrý překlad, nazvaný *L'échelle des cloitriers*, ve své sbírce *L'Évangile au desert* (L'Évangile au desert: de premiers Moines a saint Bernard - Evangelium na poušti: od prvních mnichů k sv. Bernardovi, Paris 1965).

ZÁPADNÍ MYSTICISMUS

Avšak mluva, kterou Guigo používá, „mladá rostlinka, vysvobozená z faraónova otroctví“ (což není příliš šťastné spojení dvou rozdílných textů Starého zákona) „a umístěna do řádného vojska bojovníků,“ prozrazuje ihned, že čerpal ze dvou pramenů obrazového materiálu, které si oblíbil: z Exodu a z Písňe písni. Často cituje tyto dvě knihy ve svých *Meditacích* a také mnohokrát ve *Scale paradisi*. Není na tom nic zvláštního. Tutéž zálibu, hlavně pro obrazy a pro duchovní smysl Písňe písni, pozorujeme u všech jeho současníků, ať jsou to kartuziáni, mniši z Cluny, premonstráti nebo cisterciáci.

Koncem středověku můžeme zjistit u kartuziánů, že kladou zvláštní důraz na poustevnický ráz kartuziánského povolání. Ale chtěli tenkrát jenom říci, že pro silně poustevnický prvek svého způsobu života, tak přesně vyjádřený v *Consuetudines* (Zvyklostech) Guiga L, zachovali si zaměření, o jaké usilovala i ostatní mnišská hnutí při reformě 11. a 12. století, ale které později do jisté míry ztratila. V začátcích všichni toužili po samotě jak vnější, tak vnitřní. Ale čas měl ukázat, že „samota cely“ kartuziánovy byla způsobilejší k uchránění samoty vnitřní v celé její čistotě než samota klášterní, která byla společná všem ostatním mnišským formám.

Spiritualita, které učil Guigo, se dokonale shoduje s názvem, který si pro ni vymyslel Dom Cuthbert Butler a který byl všeobecně přijat: „západní mysticismus“. Svatý Augustin byl první příznačný představitel tohoto mysticismu, který byl ještě kvetoucí, byl věrný svým původním pramenům a byl na výši svého úkolu: pohltit cizí vlivy, jako byl Dionýsův kánon, v předvečer rozkladu řeholních domů, kde byl praktikován. Nijak nepřekvapuje, že *Scala paradisi* byla přičítána tak rozmanitým autorům: Augustinovi, Bernardovi, Anselmovi, a dokonce Bonaventurovi. Tím se jí dostalo nejvýznamnějšího uznání, nejjasnějšího důkazu, že se v ní věrně promítají kontemplativní tradice Západu. Ale největší význam má snad okolnost, že jí proto přičítali velkou důležitost poslední „devoti“ před reformací, Bratří společného života.

Ale musíme si připomenout, že tato západní spiritualita zdělila své učení o kontemplativním životě z pramenů ještě starších. Dóm Jean Leclercq nedávno napsal: „Kontemplativní mniši na Západě přijali, uchovali, vyzkoušeli, a pak vyjádřili svou mluvou, plnou biblické poezie, v souladu s formami civilizace západního 12. století to, čemu se obecně učilo na starém Východě o hesychasmu. Tím, že 12. století věrně přijalo tuto tradici a nově ji rozvinulo, jeví se jako velmi veliké století v dějinách středověké spirituality (*Otia monastica*. Études sur le

vocabulaire de la contem-ption au Moyen Age, *Studia Anselmiana*, 51, Róma 1963, str. 129).

P. Hausherr řekl o této nauce hesychasmu, otia monastica, o této potřebě kontemplativní duše zřít se zaměstnání světských: „Svatý Basil praví, že asketický života má jediný cíl, spásu duše. A tato spása duše záleží v lásce. Proto jediná moudrost a jediná povinnost je znát a vzít na sebe tento způsob života, který nejjistěji vede k nejvyšší lásce" (I. Hausherr SJ, *Solitude et vie contemplative d'après l'hésychasme*, Étiolles 1962, str. 11). Pro mnichy 12. století, tak jako pro všechny ostatní hesychyasty, je kontemplativní spojení pravou látkou Scaly paradisi.

Po sedmdesáti letech se tedy českému čtenáři opět dostává do rukou tento klenot středověké duchovní literatury. Naposledy vyšlo toto rozsahem drobné a dnes již nedostupné dílko v českém překladu dr. Antonína Stříže péčí Ladislava Kuncíře a Družstva přátel *Studia* v roce 1925. Český text nyní vychází v překladu dr. Markéty Koronthályové, odborné asistentky na Katedře biblistiky Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.